

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อศึกษาการเป็นผู้นำในชนบท ในพื้นที่ตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูนในครั้งนี้ มุ่งจะเสนอกระบวนการขัดเกลาผู้นำให้เกิด การยอมรับอำนาจของผู้นำ เชื่อมโยงกับบทบาทและท่าทีของ ผู้นำต่อสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ที่สัมพันธ์เป็นเครือข่ายต่อเนื่องกับอำนาจและอิทธิพลทั้งในและนอกชุมชน จึงจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาทฤษฎีแนวคิด ของนักวิชาการ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจต่อการเป็นผู้นำในชนบทได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ
2. กระบวนการขัดเกลาทางสังคม
3. สถานภาพและบทบาทของผู้นำ
4. แนวคิดเครือข่ายสังคม
5. กลไกเชิงบังคับ

1. ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำ

ได้นักวิชาการได้ให้ความหมายของคำว่าผู้นำ (Leader) ไว้ไม่แตกต่างกันมากดังนี้
สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของผู้นำ หมายถึง บุคคลที่สามารถดึงเอาการตอบสนองที่จำเป็น และสามารถสร้างสรรค์จากผู้อื่น เพื่อบริบติงงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้เสร็จสิ้นไป (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2526, หน้า 206)

เฟรด อี.ฟิลด์เลอร์ (Fred E. Fieldler) ได้กล่าวถึงผู้นำว่าหมายถึงบุคคลที่ริเริ่มหรือส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงการกระทำของกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มเป็นได้ด้วยดี (ฐิพ สมิติกร , 2532, หน้า 8)

กนกศักดิ์ แก้วเทพ ได้กล่าวถึงบุคคลที่จะเป็นผู้นำนั้นโดยทั่วไปจะต้องมีลักษณะที่แตกต่างจากบุคคลอื่น ซึ่งจะสามารถสร้างความพร้อมเพรียงกันของผู้คนได้ (กนกศักดิ์ แก้วเทพ , 2530, หน้า 78)

วิทยุยา สาริ ได้กล่าวถึงผู้นำว่า จะต้องมึลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือทั้งหมดในลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้ที่มีอิทธิพลหรือมีความสามารถในการจูงใจคนให้ปฏิบัติตามความคิดเห็นหรือคำสั่งของเขาได้
2. บุคคลที่มีอำนาจเหนือในการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (วิทยุยา สาริ, 2514, หน้า 223-224)

อารี เพชรผุด ได้กล่าวถึงผู้นำว่าหมายถึงผู้ที่มีอำนาจและอิทธิพลเหนือผู้อื่นในการแสดงพฤติกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น (อารี เพชรผุด , 2530 หน้า, 130)

จากความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำที่หลายท่านได้เสนอมานั้น พอจะสรุปได้ว่าผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีอำนาจและอิทธิพลในการนำบุคคลอื่นให้แสดงพฤติกรรมการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งตามความต้องการของคนหรือสมาชิกกลุ่ม ซึ่งผู้นำเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการทำงานหรือบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม องค์การ หรือชุมชนโดยสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงการทำงาน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่กำหนดไว้

ประเภทของผู้นำ

เมื่อมีการกล่าวถึงผู้นำแล้ว จะต้องพิจารณาถึงอำนาจ ซึ่งสามารถจำแนกประเภทของผู้นำได้หลายแบบเช่น แบ่งประเภทการได้มาซึ่งอำนาจ แบ่งประเภทตามบทบาทการแสดงออกของผู้นำ แบ่งประเภทจากการใช้อำนาจ แบ่งประเภทจากการยอมรับในอำนาจ

แต่การศึกษารึจัยครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ โดยจะพิจารณาถึงวิธีการที่อำนาจนั้นได้รับการยอมรับตามที่ Max Weber ได้แบ่งประเภทของการยอมรับในอำนาจของผู้นำที่จะให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ไม่ว่าจะโดยความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม ซึ่งแบ่ง

ประเภทของผู้นำได้เป็น 3 แบบ คือ (บรรพต วีระลัย, 2524, หน้า 270).

1. ตรรก-นิตินานาจ (Rational-Legal Authority) ได้แก่อนานาจที่เกิดขึ้นมาเพราะความเชื่อหรือความรู้สึกว่าอำนาจนั้นถูกต้องตามหลักเหตุผล (ตรรก) หรือตามกฎหมาย (นิติธรรม) อำนาจแบบนี้มีอยู่เพราะระบบกฎหมายและระบบเหตุผลนี้มาขึ้นอยู่กับตัวบุคคลหรือผู้ออกคำสั่ง

2. ธรรมเนียมอนานาจ (Traditional Authority) หมายถึง อำนาจที่ขึ้นกับความเชื่อว่าขนบปฏิบัติและธรรมเนียมประเพณีต่างๆ มีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง ที่เป็นระบบส่งทอดต่อกันมาเป็นเวลานานพอสมควร คือการให้ความเคารพยำเกรงซึ่งประเพณีรองรับ เช่น การเคารพผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน การเคารพพระสงฆ์ การเคารพยำเกรงครูบาอาจารย์ เป็นต้น การเคารพยำเกรงอันก่อให้เกิดธรรมเนียมอนานาจนี้ สืบเนื่องจากการรู้จักมักคุ้นและจงรักภักดีเป็นการส่วนตัว ดังนั้นจึงไม่มีการเรียกผู้ที่มีอำนาจนี้ว่า "ผู้บังคับบัญชา" แต่อาจเรียกว่าเป็น "ผู้หลักผู้ใหญ่" หรือ "เจ้านาย" ผู้ซึ่งติดตามหรือเชื่อฟังบุคคลประเภทนี้เรียกได้ว่าเป็น "ลูกน้อง" หรือ "มิตรสหาย" สำหรับบริวารของระบบธรรมเนียมอนานาจมีลักษณะเป็นกลุ่มญาติหรือเกี่ยวพันโดยการเกี่ยวดอง โดยการสมรสหรือการเป็นบริวารที่ซื่อสัตย์จงรักภักดีที่เข้ามาเป็นพรรคพวกด้วยความสมัครใจ รวมทั้งการเคารพยำเกรงที่เกิดจากระบบอุปถัมภ์

3. บารมีอนานาจ (Charismatic) หมายถึง อำนาจที่เกิดจากบุคคลลักษณะที่ผิดจากคนธรรมดาและคุณลักษณะที่ได้รับการยอมรับว่าเหนือธรรมชาติ เหนือมนุษย์ และหายาก ลักษณะเช่นนี้ได้รับการยกย่องว่ามาจากเทพ จึงให้เกียรติเป็นผู้นำและมีความเชื่อว่าผู้นำเหล่านี้เป็นผู้หยั่งรู้ฟ้าดินมหาสมุทรมีมนต์หรืออำนาจจิตวิเศษ ลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้ไม่จำเป็นต้องใช้ในความหมายที่ดีเสมอไป อาจมีในบุคคลที่ถือว่าเลวก็ได้ เช่น ผู้นำ หรือ หัวหน้าโจร กรณีพระพอบัน จากการศึกษาของทานาเบ้(2529) ที่ถือเอาการมีศีลรักษากาย วาจา ใจเป็นพื้นฐาน มีสมาธิเป็นความตั้งมั่นที่ทำให้เกิดปัญญา เป็นการสะสมสร้างบารมี สร้างความดีต่อผู้เพื่อความเมตตากรุณาต่อคนทั้งหลาย ตั้งมั่นปรารถนาไปสู่พระนิพพาน ขณะเดียวกันก็ไม่ปฏิเสธ การใช้คาถาประเภทข่มขู่เป็น (หมายถึง คาถาที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น การรักษาพยาบาล) ที่ถือว่าการใช้คาถาสอดคล้อง

กับหลักธรรมะ แต่ปฏิเสธที่จะใช้ศาการอื่น (หมายถึง ศาการที่ทำให้บุคคลอื่นเดือดร้อน) เช่น ศาการอยู่ยงคงกะพันหรือการใช้ศาการเสนาหยาแผดที่ก่อให้เกิดความรุนแรงเนื่องจากไม่มีศีลธรรมมากับ (ชีกะฮารุ ทานาเบ้, 2529, หน้า 148-154) จึงถือได้ว่าเป็นการสะสมบาปที่เกิดจากการยอมรับในอำนาจที่มีคุณลักษณะว่าอยู่เหนือธรรมชาติ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาผู้นำในชนบทที่ส่วนหนึ่งถึงแม้จะเป็นผู้นำที่เป็นทางการ หรือผู้นำแบบตรรก-อำนาจ แต่อีกด้านหนึ่งก็ต้องผ่านขั้นตอนการเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้นำที่จะต้องมีการระดมการสะสมอำนาจเพื่อให้ประชาชนทั่วไปยอมรับ โดยจะวิเคราะห์แจกแจงถึงคุณลักษณะ ที่ผสมกลมกลืนของอำนาจหลายประเภทในผู้นำคนหนึ่ง ๆ และไม่ได้มุ่งหวังที่จะชี้ชัดถึงประเภทของอำนาจแบบใดแบบหนึ่งในผู้นำคนหนึ่ง ๆ ซึ่งจะมีส่วนสัมพันธ์กับสถานการณ์ บทบาท ที่ผู้นำได้แสดงออกกับการขัดเกลากองกำลังของผู้นำ แต่การมองลักษณะอำนาจในท้องถิ่นชนบทของไทยนั้นจะเป็นการมองอำนาจในรูปของทั้งหมดหรือทั้งตัวบุคคล จะไม่แบ่งอำนาจออกเป็นส่วน ๆ เช่น อำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจทางกฎหมาย อำนาจทางสังคม แต่จะเป็นการมองอำนาจส่วนรวม โดยยึดตัวบุคคลหรือในแง่ความรู้สึกมากกว่าที่จะเป็นไปในแง่ของเหตุผลหรือการกระทำ

อย่างไรก็ตาม อำนาจของชุมชนหาได้มีอิสระจากอำนาจภายนอกชุมชน โดยรัฐได้ใช้วิธีการ "พัฒนา" ให้ทันสมัยเพื่อผนึกหมู่บ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเมืองระดับชาติที่เอื้ออำนวยให้วิถีการผลิตแบบทุนนิยมแทรกตัวเข้าไปในสังคมหมู่บ้าน และอำนวยให้ชนชั้นผู้นำที่มีอำนาจในชุมชนสามารถสะสมทุนได้มากขึ้น (อนันตญา ภูษงค์กุล, 2533, หน้า 23) การศึกษาครั้งนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาวิถีของอำนาจรัฐและระบบทุนนิยมที่ขยายตัวเข้าสู่ชุมชน และมีบุคคลกลุ่มใดที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐกับท้องถิ่น ตลอดจนปฏิบัติการและท่าที ของชุมชนที่ตอบโต้อำนาจรัฐที่เข้ามากระทบต่อชุมชน

2. กระบวนการขัดเกลากองกำลังสังคม

การขัดเกลากองกำลังสังคม (Socialization) หมายถึงกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อม ที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหนึ่ง ๆ กำหนด

หรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง (สุพัตรา สุภาพ, 2534, หน้า 48) การขัดเกลาทางสังคมมี 2 วิธีคือ

1. การขัดเกลาโดยตรง เป็นการขัดเกลา ที่ต้องการให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของกลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้เป็นการชี้ทางและแนะแนวทางในการปฏิบัติต่อบุคคลอย่างจริงจัง และเจตนาเพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์หนึ่ง ๆ การขัดเกลาโดยตรงจะพบเห็นได้เสมอในครอบครัว โรงเรียน วัด เป็นต้น

2. การขัดเกลาโดยอ้อม เป็นการอบรมที่ไม่ได้บอกกันโดยตรง บุคคลจะได้รับประสบการณ์หรือประโยชน์จากการสังเกตหรือเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่นในสังคม ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อกัน (สุพัตรา สุภาพ, เพิ่งอ้าง หน้า 51)

การขัดเกลาทางสังคมเป็นกลไกควบคุมสังคมที่แพร่หลาย เพราะบรรทัดฐานทางสังคมได้กำหนดไว้โดยสมาชิกเดิมของกลุ่ม และเป็นสิ่งเห็นพ้องต้องกันระหว่างสมาชิกซึ่งได้รับการขัดเกลาทางสังคมมาก่อน และจะอบรมสั่งสอนสมาชิกใหม่ที่ต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น โดยจะถูกสมาชิกเก่าควบคุมพฤติกรรม และจะได้รับการยอมรับเข้าสู่กลุ่ม สิ่งที่ทำให้การขัดเกลาทางสังคมมีอำนาจเป็นเสมือนกลไกควบคุมมากน้อยเพียงใด ขึ้นกับระดับความสนใจของสมาชิกใหม่ที่จะมาเป็นสมาชิกกลุ่ม เมื่อสมาชิกใหม่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของกลุ่ม เขาก็มีสิทธิในการควบคุมซึ่งเป็นการควบคุมซึ่งกันและกัน (Reciprocal Control) เพราะขณะที่เขาได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากบุคคลอื่นนั้น บุคคลอื่น ๆ ก็ได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากเขาด้วย (ไบโลดีตี เจริญศักดิ์, 2529 หน้า 9)

อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้วการขัดเกลานั้นจะต้องทำให้ผู้นำเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสูงกว่าบุคคลอื่นในชุมชน จึงจะสามารถวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและสามารถจูงใจให้ผู้ตามมีพฤติกรรมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ถึงแม้ว่าผู้นำส่วนใหญ่ในชนบทจะจบการศึกษาภาคบังคับที่สามารถอ่านออกเขียนได้ก็เป็นเงื่อนไขประการแรกของผู้นำ ที่จะสามารถติดตามข่าวสารบ้านเมืองภายนอกชุมชนและเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการติดต่อกับทางราชการได้ (ถนนศักดิ์ แก้วเทพ, อ้างแล้ว, หน้า 70-71) ลักษณะที่สำคัญเกี่ยวกับการศึกษาของผู้นำอีกประการหนึ่งก็คือการ

ศึกษาที่ผ่านชีวิตและประสบการณ์ของผู้เฒ่า ที่เกิดจากการที่ผู้เฒ่าได้ออกจากชุมชนไปทำงานในเมือง หรือออกไปอยู่ต่างถิ่นเป็นเวลานาน หรือมีโอกาสดำเนินทางอยู่เป็นประจำ ทำให้สามารถมีโลกทัศน์ที่เปิดกว้างต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันที่เกิดขึ้นนอกชุมชน ผู้ที่ผ่านประสบการณ์เช่นนี้ เมื่อเข้ามารับผิดชอบเป็นผู้เฒ่าก็สามารถที่จะเป็นตัวแทนของชาวบ้าน ในการเจรจาต่อรองกับอำนาจและอิทธิพลภายนอกได้ดีกว่าบุคคลอื่นในชุมชน (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, อ้างแล้ว หน้า 74-78) (พิทยา ว่องกุล, 2531) (สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2532) (ทานาเบ้, 2529)

ผู้เฒ่าบางคนหลังจากที่จบการศึกษาภาคบังคับแล้ว ก็จะเข้าศึกษาต่อในระบบวัดโดยการบวชด้วยคำนิยามตามประเพณีที่ผู้ชายไทยถือเป็นเรื่องกตัญญูตเวทีต่อบุคคลของพ่อ แม่ เมื่อบวชเรียนได้ระยะหนึ่งแล้วค่อยสึกออกมารับราชการ หรือประกอบอาชีพตามอัธยาศัย การบวชแล้วสึกถือเป็นเรื่องปกติวิสัยของชาวบ้าน เมื่อได้ศึกษาพระธรรมวินัยพอสมควรแล้ว ค่อยสึกออกมาประกอบอาชีพเป็นพลเมืองดีกันต่อไป (คณิศร จันทบุตร, 2532, หน้า 75) เมื่อสึกออกมาแล้วสังคมก็จะยกย่องว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ เป็นปัญญาชนชาวบ้านโดยจะเรียกคาน้ำหน้าชื่อว่า มหา กิด ใหม่น้อย นาน เป็นต้น

แต่หลายท่านเมื่อบวชแล้วเห็นทุกขที่เวียนว่ายในวัฏสงสาร จึงไม่สึกออกมา แล้วได้นำเอาพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหของชาวบ้าน นับว่าเป็นการส่งเสริมและฟื้นฟูคุณค่าทางศีลธรรมตามพุทธศาสนา และสอดคล้องกับอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมของชาวบ้าน ที่วิถีชีวิตที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันชุมชน โดยถือว่าเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติธรรม ต่ออุบาสก อุบาสิกา เช่น กรณีหลวงพ่อนานจะใช้วิธีติดก้นที่เทศน์ด้วยข้าวเปลือก และการทอดผ้าป่าข้าวเปลือก เพื่อแก้ไขปัญหการขาดแคลนข้าว นำไปจัดตั้งเป็นธนาคารข้าวต่อไป นอกจากนั้นยังได้นำพุทธประเพณีไปแก้ปัญาอื่น ๆ อีก (พิทยา ว่องกุล, อ้างแล้ว) และกรณีพระพ่อบัน พระผู้มีคาถาอาคมที่จะเป็นผู้เฒ่าหมือ่งผ่ายในการแก้ไขปัญาความขัดแย้งจากการใช้น้ำในระบบเหมืองผ่าย โดยถือเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในการถ่ายทอดความคิดและอำนาจของชาวบ้านเพื่อการแก้ไขปัญาสังคม (ชิเกฮารุ ทานาเบ้, 2529, หน้า 58)

การที่ผู้เฒ่าเคยผ่านการศึกษาจากระบบวัด นอกจากจะเป็นการจัดโอกาสในการเรียนรู้

ตามแบบการศึกษาสมัยใหม่แล้ว ยังสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีทางสังคม โดยสามารถนำเอาความรู้ตามหลักพุทธศาสนา มาอธิบาย วิเคราะห์ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น และหาทางแก้ไขไปพร้อมกัน (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, อ้างแล้ว หน้า 73) ผู้นำบางคนมีความรู้ด้านสมุนไพรจากการถ่ายทอด ๆ กันมาของบรรพบุรุษ ผู้นำบางคนถึงแม้จะไม่ได้บวชเรียนมาก่อน แต่ก็สนใจค้นคว้าหนังสือธรรมะด้วยตนเอง เช่น กรณีผู้นำผู้ใหญ่บุญย ไข่มณี (สำนักพิมพ์หมู่บ้าน, 2532)

นอกจากความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการขัดเกลาของสถาบันต่างๆ ในสังคมที่ทำให้ผู้นำมีพฤติกรรมและเบื้องหลังที่แตกต่างจากบุคคลอื่นแล้ว แต่ภายใต้สังคมใหญ่ที่มีกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีบรรทัดฐาน(Norms) กฎเกณฑ์(Rule) ความคาดหวัง(Expectation) ที่ใช้เป็นแนวทางของพฤติกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสถาบันการณระหว่างบุคคล หรือ สถานการณ์เชิงประวัติศาสตร์ของชุมชน ในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะพลวัตร ผู้ตามที่เป็นทั้งผู้แสดงและผู้ชมทางสังคมที่มีความหลากหลาย จะเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน(สุลีมาน นกมล , 2534, หน้า 27) ที่ไม่ทำให้เกิดจากการตัดสินใจของผู้ชมนอกชุมชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเป็นการศึกษากระบวนการขัดเกลาผู้นำจากการศึกษา ชีวิต ประสบการณ์ของผู้นำ ที่สัมพันธ์กับบรรทัดฐาน ประเพณี วัฒนธรรม ความคาดหวังและสถานการณ์ของชุมชน ที่สามารถขัดเกลาให้เกิดการยอมรับในอำนาจของผู้นำขึ้น

3. สถานภาพและบทบาทของผู้นำ

มนุษย์แต่ละคนตั้งแต่เกิดจะมีสถานภาพติดตัวมาไม่เป็นที่ตรงก็ทางอ้อม สังคมจึงเป็นศูนย์รวมของสถานภาพต่างๆ และจากการมีสถานภาพต่างๆ นี้เอง ทำให้มนุษย์สามารถจะติดต่อมีความสัมพันธ์กัน โดยอาศัยสถานภาพของแต่ละบุคคลเป็นหลักในการติดต่อเกี่ยวข้องกัน การที่มนุษย์มีการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคมได้ เพราะสังคมมีบรรทัดฐานเป็นแนวทางในการปฏิบัติ บรรทัดฐานซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมให้เป็นไปตามที่สังคมกำหนดทำให้สมาชิกมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเป็นระเบียบเป็นการรับรู้และยอมรับโครงสร้างทางสังคม(Social Structure) (สุพิศรา สุภาพ , 2534, หน้า 25)

3.1 สถานภาพ(Status) คือ ตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดบุคคลนั้น ๆ ว่าเป็นหน้าที่ต้องปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร มีหน้าที่รับผิดชอบอย่างไรในสังคมสถานภาพจึงเป็นสิ่งที่เฉพาะบุคคลทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น และมีอะไรที่เป็นเครื่องหมายของตนเอง อย่างไรก็ตามสถานภาพนั้นแบ่งเป็นสองประเภทที่คิดตัวมา (Ascribe Status) ซึ่งเป็นสิ่งที่สังคมและธรรมเนียมกำหนด และสถานภาพที่ได้มาภายหลังหรือได้มาโดยความสามารถ (Achieved Status) เป็นตำแหน่งที่ต้องขึ้นบนความพยายามและความสามารถและสติปัญญาของตนเอง (สุพัตรา สุภาพ , เฟื่องอ้าง หน้า 26)

3.2 บทบาท (Role) คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือต้องเลี้ยงลูก เป็นครู บทบาทคือสั่งสอนและอบรมนักเรียนให้เป็นคนดี ถ้าเป็นคนใช้บทบาทคือจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของหมอบ ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามนุษย์แต่ละคนจะมีบทบาทหลายบทบาท ยิ่งสังคมซับซ้อนมากเท่าใด บทบาทจะยิ่งแตกต่างออกไปมากยิ่งขึ้นเท่านั้น (สุพัตรา สุภาพ , อ้างแล้ว หน้า 30)

3.3 สถานภาพและบทบาทขัดกัน (Status and Role Conflicts) การที่บุคคลมีหลายสถานภาพในเวลาเดียวกัน ทำให้แต่ละคนมีบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกันบุคคลจะถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามบทบาทที่ตนมีสถานภาพอยู่ แต่การปฏิบัติตนในบทบาทหนึ่ง อาจขัดแย้งและไม่ลงรอยกับการปฏิบัติตนอีกบทบาทหนึ่ง ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่สามารถตกลงได้ว่าควรใช้บทบาทนั้นๆ อย่างไร เช่น สถานภาพของผู้เยาว์อาจขัดแย้งกับสถานภาพของบิดาที่จะต้องมีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรภรรยา เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ , อ้างแล้ว หน้า 29-30) การศึกษาของพระยาอนุมานราชธน (2531) ที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของนักเลงโตในสังคมชาวนานอศิต ที่นอกจากจะมีบทบาทในการป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของหมู่บ้านแล้ว ยังอาจมีบทบาทเป็นผู้ทำทนายการป้องกันของหมู่บ้านอื่นโดยการขมยั่วควายด้วย ที่ถือเป็นบทบาทที่ขัดแย้งกันในตัวบุคคล (พระยาอนุมานราชธน, 2531, หน้า 96-97) หรือการเรียกร้องค่าตอบแทนของนักเลงจากการให้ความคุ้มครองหมู่บ้าน ดังนั้นจึงถือเป็นบทบาทที่ขัดแย้งกันระหว่างนักเลงกับโจร หรือระหว่างผู้คุ้มกันกับคนนอกกฎหมาย (พรพิรมณ์ เอี่ยมธรรม , 2530, หน้า 77)

สถานการณ์ของผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อชุมชน เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง ในหมู่บ้านมีดังนี้ (สุพัตรา สุภาพ , อ้างแล้ว หน้า 74)

1. เพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างบุคคล ที่เกิดความขัดแย้งและเกิดขึ้นอยู่เสมอในสังคมมนุษย์อาจเนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างคุณค่า หรือจุดหมายปลายทาง หรืออาจเกิดจากพฤติกรรมที่ขัดต่อสังคมจนกระทั่งเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น

2. เพื่อคุ้มครองบุคคลให้ปลอดภัย พ้นจากการละเมิดใด ๆ และได้รับหลักประกันในสิทธิเสรีภาพ

3. รักษาความสงบเรียบร้อย ส่งเสริมความมั่นคงและสวัสดิการสังคม

4. พัฒนาและสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เพื่อความอุดมสมบูรณ์และความมั่นคงในด้านนี้ให้แก่สมาชิกในสังคม

บทบาทของผู้นี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตามลักษณะพลวัตรและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป บทบาทของผู้นี้อาจเปลี่ยนแปลงไปจากความคาดหวังของชุมชน ที่ไม่ได้เป็นไปตามกฎหรือระเบียบที่กำหนดไว้ โดยคนในระดับนาในหมู่บ้าน ที่พยายามสืบทอดลักษณะทางเศรษฐกิจของกลุ่มตนไว้ โดยผู้นำเหล่านี้อาจมีบทบาทหลายบทบาทในเวลาหนึ่ง หรือครอบคลุมครอบคลุมหนึ่งอาจมีสมาชิกหลายๆ คนที่มีบทบาทแตกต่างกันเหล่านี้อยู่ร่วมกันอยู่ และมีเส้นสายโยงกับพันธมิตรที่อยู่นอกหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้เชื่อมโยงชาวบ้านในหมู่บ้านให้เข้ากับโครงสร้างของรัฐและการตลาด (แอนดรู เทอร์ตัน, อ้างแล้ว หน้า 50) การศึกษาครั้งนี้จะเป็นการศึกษาบทบาทต่างๆ ในการแสดงออกของผู้ที่ต่อความสัมพันธ์และเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชนในสถานการณ์ต่างๆ

4. แนวคิดเครือข่ายสังคม (Social Network Concept)

เครือข่ายสังคม หมายถึงกลุ่มของความสัมพันธ์ที่บุคคลกลุ่มหนึ่งมีต่อกัน โดยคุณลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น สามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้ได้ เครือข่ายสังคมนี้ประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหมดของคนในสังคม เครือข่ายความสัมพันธ์ส่วนตัวที่บุคคล

มีต่อกันนั้น มีอิทธิพลกำหนดแนวทางพฤติกรรมของบุคคลในฐานะที่เป็นผู้ประกอบการทางการเมือง (Political Entrepreneur) ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เครือข่ายสังคมที่จะทำการศึกษานี้เป็นสิ่งที่อยู่ในทุกระบบสังคม นั่นคือ เครือข่ายทางญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน และคนที่รู้จักนับถือกัน และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตามมาได้แก่การไปมาหาสู่กัน การต่อรองการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวที่มีกับผู้อื่น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่คนไทยเรียกกันทั่วไปว่า การใช้เส้นสาย รวมทั้งผลของพฤติกรรมดังกล่าว ที่มีต่ออุดมการณ์ทางการเมืองและความขัดแย้งในสังคม (ชาติชาย ณ เชียงใหม่ , 2528, หน้า 32)

เนื่องจากความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลจะเกิดขึ้นใหม่ และเสื่อมสลายลงอยู่ตลอดเวลาและบุคคลในสังคมมีความผูกพันซึ่งกันและกันในหลายๆ ด้าน แนวความคิดเครือข่ายสังคมจึงเน้นให้เห็นถึงพฤติกรรมทางสังคมที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงและหลากหลาย มีมาแต่ดั้งเดิม และมีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ คือ การใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือใช้เส้นสายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการแก้ไขปัญหาหรือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ

แนวคิดเครือข่ายสังคมช่วยให้มองเห็นภาพอีกด้านหนึ่งของผู้นำที่แสดงให้เห็นว่าภายใต้หลังความกดดันต่าง ๆ ทั้งในและนอกชุมชนโดยผู้นำพยายามจะยกฐานะ ความเป็นอยู่ของตนโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับชาวบ้านทั่วไป หรือกับผู้นำในท้องถิ่นคนอื่น หรือกับข้าราชการและพ่อค้าในเมืองรวมทั้งนักการเมืองซึ่งเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคมและครอบครัว หรือส่งผ่านความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรต่างๆ จากรัฐ ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมภายในหมู่บ้าน ดังนั้นแนวคิดเครือข่ายสังคมจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้เราเข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้นำเท่านั้น หากยังแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชนบทกับคนในเมือง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับอำนาจและอิทธิพลนอกชุมชน โดยในแง่การเมือง ผู้นำในชนบทจะมีโอกาสในการเข้าถึงผู้มีอำนาจ และกลไกการบังคับในระดับสูงขึ้นไป (แอนดรู เทอร์ตัน, อ้างแล้ว หน้า 51) ทางด้านเศรษฐกิจ ผู้นำก็จะเป็นผู้ได้ประโยชน์ที่สามารถทำผลประโยชน์ และสะสมทุนได้มากขึ้น จากเครือข่ายของระบบ ทุนนิยมที่ขยายเข้าไปในชุมชน (ขยันต์ วรรณะภูติ , อ้างแล้ว หน้า 148) ส่วนในระดับชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนยังสามารถเสริมฐานะ

ทางด้านเศรษฐกิจ และการเมืองให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นโดยการอุปถัมภ์ทางสังคม จึงทำให้เกิดความชอบธรรมขึ้นในสายตาคนในชุมชน (เทอร์ตัน, อ้างแล้ว หน้า 51)

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่บุคคลหนึ่งมีต่อผู้อื่น อาจมองได้ว่าเป็นเครือข่ายสังคมหนึ่ง และเครือข่ายสังคมนี้อาจจะแสดงให้เห็นภาพได้ว่า เปรียบเสมือนจุดต่างๆ ที่มีการเชื่อมโยงด้วยเส้นตรงหลายๆเส้น จุดคือบุคคลและเส้นตรงคือสายสัมพันธ์ บุคคลแต่ละคนจึงเปรียบเสมือนจุดศูนย์กลางที่มีสายสัมพันธ์ต่างๆ กับจุด แต่ละจุดที่เปรียบเสมือนบุคคลอื่นและบุคคลเหล่านี้บางคนก็อาจมีสายสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ซึ่งบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางไม่รู้จักรั ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าทุกๆ คนในโลก รู้จักและมีความสัมพันธ์ถึงกันหมด โดยผ่านบุคคลที่ตนเองรู้จักและจะเห็นได้ว่าในความเป็นจริงนั้น เครือข่ายสังคมของเรากว้างใหญ่มาก การที่จะศึกษาเครือข่ายสังคมจึงจำเป็นต้องเริ่มที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่ถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางและพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีสายสัมพันธ์กับใครบ้างและพวกเขาเหล่านั้นมีการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างไร เครือข่ายสังคมของกลุ่มหนึ่งจึงเป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมของเขา และขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งแวดล้อมที่เขาสามารถเข้าไปมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่น (ชาติชาย ณ เชียงใหม่ , เพิ่งอ้าง หน้า 35)

การศึกษาเครือข่ายสังคมไม่อาจศึกษาในระดับกว้าง ที่หมายถึงความสัมพันธ์ทุกด้านที่บุคคลทั้งหมดมีต่อกันได้ จึงจำเป็นต้องศึกษาเครือข่ายส่วนบุคคลของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับภาคสินใจในกระบวนการพัฒนาชุมชนและการใช้ทรัพยากรของชุมชนซึ่งมีลักษณะดังนี้ (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, เพิ่งอ้าง หน้า 35-36)

1. ความสัมพันธ์เชิงซ้อน(Multiplexity) เครือข่ายสังคมของบุคคลหนึ่งประกอบด้วยบุคคลอื่นที่เรารู้จัก และมีสายสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ในแง่ของบทบาทแล้ว บุคคลแต่ละคนมีบทบาทที่ต้องกระทำหลายบทบาทในชีวิตประจำวัน และในการมีบทบาทแต่ละบทบาทเขาได้รู้จักบุคคลอื่นที่มีบทบาทอย่างเดียวกัน ซึ่งบางครั้งเขาก็ได้พบกับบุคคลเดิมในการมีบทบาทอื่น ๆ การที่บุคคลสองคนมีความสัมพันธ์กันเพียงบทบาทเดียวนั้นเรียกว่า มีความสัมพันธ์เชิงเดี่ยว และการที่บุคคลสองคนมีความสัมพันธ์กันในหลายบทบาทเรียกว่า มีความสัมพันธ์เชิงซ้อน บทบาทหลายๆ อย่างที่แต่ละคนนั้นจะส่งผลกระทบต่อกันและกัน เพราะในแต่ละบทบาทก็มีปทัสถานและความคาดหวังทางสังคม

คมที่ขึ้นาแนวทางพฤติกรรม การศึกษาครั้งนี้จะได้พิจารณาถึงบทบาทของผู้นำ และบทบาทอื่นของผู้
นำที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในหลายบทบาท ตามความคาดหวังและความผูกพันทางใจที่มีต่อกัน

2. สิ่งที่มีการแลกเปลี่ยน(Transactional Content) หมายถึง สิ่งของและน้ำ
ใจที่มีการแลกเปลี่ยนระหว่างคนสองคนในการแสดงบทบาทแต่ละอย่าง สิ่งที่แลกเปลี่ยนกันนี้ไม่
เพียงแต่ขึ้นอยู่กับทัศนคติของผู้นำที่มีต่อคนในบทบาท หากยังขึ้นอยู่กับว่าบุคคลที่แสดงบทบาทนั้นจะ
ตัดสินใจมีพฤติกรรมอย่างไรทั้งนี้เพราะถึงแม้ว่า ในแต่ละบทบาทจะมีทัศนคติและความคาดหวัง
กำหนดไว้ว่าควรมีการแลกเปลี่ยนสิ่งใดบ้าง แต่ในทางปฏิบัติแล้วมิได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป ดังนั้นจึง
จำเป็นที่จะต้องแสดงให้เห็นว่า ในความสัมพันธ์กันตามบทบาทหนึ่งๆ นั้น ผู้สัมพันธ์ได้มีการแลก
เปลี่ยนสิ่งใดบ้างซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจว่าบุคคลหนึ่งให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์ที่มีต่ออีกบุ
คคลหนึ่งมากน้อยเพียงใด แต่ยังช่วยให้เห็นว่า เขาได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอะไรบ้างจากความ
สัมพันธ์ดังกล่าว

3. ลักษณะของการให้และการรับ(Directional Flow) การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์
ระหว่างบุคคลสองคนอาจมีลักษณะที่มีการให้และการรับที่สมดุลกัน หรืออาจมีการให้มาก
กว่าการรับหรือในทางกลับกันลักษณะการให้และการรับดังกล่าวเป็นเครื่องชี้ประการหนึ่งที่แสดงให้เห็น
เห็นว่าบุคคลแต่ละคนให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์ที่มีต่อบุคคลอื่นมากน้อยเพียงใด และถ้ามีการ
ให้และการรับในปริมาณที่เท่าเทียมกันก็แสดงว่าบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันนั้นมีความ
ในระดับที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ใดที่มีการให้มากกว่าการรับ ก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็น
ว่าผู้ให้เป็นผู้มีอำนาจมากกว่าผู้รับ

4. ความถี่และระยะเวลาที่ได้มีความสัมพันธ์กัน (Frequency and Duration
of interaction) เครือข่ายของสังคม มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพราะมีการรู้จักคนเพิ่มขึ้น
ในขณะที่ความสัมพันธ์ต่อคนที่รู้จักกันมานานอาจจะค่อยๆ เสื่อมไป การที่บุคคลได้พบปะกันบ่อยครั้ง
อาจช่วยให้มีความรู้สึกผูกพันกันมาก ดังนั้นระยะเวลาที่ได้รู้จักกันมาอาจเป็นเครื่องชี้ถึงคุณภาพของ
ความสัมพันธ์ที่ดีกว่า เพราะเป็นเรื่องของระยะเวลาที่บุคคลได้ลงทุนไปในความสัมพันธ์กับผู้อื่น

การศึกษาวัยานครั้งนี้ จะใช้แนวความคิดเครือข่ายสังคมในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์-

พันธ์ของผู้มาใช้เครือข่ายสังคมหรือเส้นสายที่มีต่อบุคคลอื่น ภายในกลุ่มชนในการเป็นเครื่องมือแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาหมู่บ้าน และการใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างไร สัมพันธ์ กับบทบาทต่างๆ ของผู้นำและการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างผู้นำกับเครือข่ายอย่างไร

5. กลไกการบังคับ

ในกระบวนการจัดระเบียบทางสังคมนั้น โดยปกติแล้วเมื่อใช้กลไกอื่นในการจัด ระเบียบความสัมพันธ์ล้มเหลวแล้ว ก็จะใช้กลไกการบังคับที่มี 2 แบบ คือ การบังคับแบบไม่รุนแรง และการบังคับแบบรุนแรง (โกลโลตี เจริญกิติ , อ้างแล้ว หน้า 14-16)

1. การบังคับแบบไม่รุนแรง (Nonviolent) เป็นประโยชน์มากสำหรับประชาชนที่มี อำนาจน้อยไม่มีเครื่องมือหรือทรัพยากรอื่นๆ การเลือกใช้กลไกนี้เพราะถ้าใช้แบบรุนแรงมักก่อให้เกิด ความเสียหาย เสียย ลงทุนสูง และอาจทำให้เป้าหมายพังทลายลงได้ กลไกการบังคับแบบ ไม่รุนแรงได้แก่

ก. การใช้คำข่มขู่ (Threats) คือขู่ว่าจะใช้วิธีบังคับที่รุนแรงกว่าและขู่ว่าจะถอน รางวัลซึ่งจะใช้แบบใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าบุคคล หรือกลุ่มที่ต้องการควบคุมมีข้อต่อรองมากน้อยแค่ไหน ถ้ามีทรัพยากรจำกัดก็ใช้แบบแรก ถ้ามีพอเพียงก็ใช้แบบหลัง

ข. การโต้ข้อกล่าวหา (Argument) เป็นกลไกที่ใช้ได้จำกัดมาก ถ้าได้ไม่ได้ก็ต้อง เป็นฝ่ายพ่ายแพ้และถูกควบคุม อาจถูกขู่กลับมา

ค. การขัดจังหวะด้วยคำพูด (Verbal Disruption) เช่น การตะโกนว่าผู้พูด แสดงการดูถูกในสาธารณะ ใช้เพื่อป้องกันการโต้แย้งที่มีเหตุผล

ง. การระงับรางวัล (Withholding Rewards) ถ้าบุคคลหรือกลุ่มควบคุมรางวัล ที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการ จึงจะใช้กลไกนี้ได้ เช่น การระงับความรัก การยกย่อง เป็นต้น หรืออาจ เป็นการระงับการบริหาร หรือระงับการอำนวยความสะดวก

2. การบังคับแบบรุนแรง (Violent) เป็นการใช้อำนาจแบบเปิดเผยเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ จะรุนแรงมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับทรัพยากรและเป้าหมายต่างๆ ได้แก่

ก. การจลาจลและการกระทำการของฝูงชนบ้าคลั่ง (Riots and Mob Action)

การจลาจลมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายไม่แน่นอน ขณะที่ฝูงชนบ้าคลั่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางอารมณ์และพฤติกรรม มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน กลไกทั้งสองชนิดนี้จะเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์ทางสังคมก่อให้เกิด ความตึงเครียดและคับแค้นใจที่กลไกอื่น ๆ ในการควบคุมไว้ประสิทธิภาพ ซึ่งการใช้กลไกดังกล่าวจะเกิดขึ้นทันทีโดยไม่มีการวางแผนมาก่อน แต่จะได้ผลเพียงไรขึ้นกับระดับของการบังคับ ทำให้การจลาจลหรือฝูงชนบ้าคลั่งกระจายออกไป ซึ่งอาจมากพอที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพของสังคม

ข. การปฏิวัติ (Revolution) เป็นการบังคับแบบรุนแรง จะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มของบุคคลต่างมารวมกันและใช้หรือเตรียมการใช้กำลังเข้าต่อสู้กับผู้ควบคุมกลไกของรัฐบาล

ค. กลไกความน่ากลัว (Terror Strategies) ได้ใช้วิธีการที่รุนแรง เช่น การระเบิด การฆาตกรรม การล่อลวงทำร้าย

กลไกบังคับแบบรุนแรงเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือป้องกันการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะใช้กลไกในการบังคับวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งระหว่างอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองภายในชุมชน กับชุมชน โดยผ่านผู้นำท้องถิ่นว่านสายตาของผู้ตามที่เป็นทั้งผู้ชมและผู้ร่วมแสดงในสังคม ได้ใช้กลไกในการบังคับระดับไหน ซึ่งหมายถึงระดับของอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมของสังคมนั้นเอง

การศึกษาวิจัยการเป็นผู้นำในชนบทครั้งนี้ มุ่งศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถเข้าใจถึงพลวัตรของอำนาจ อิทธิพลและบทบาทต่างๆ ขององค์กร หรือ บุคคลที่อยู่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อบทบาทหน้าที่ และพฤติกรรมของผู้นำ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าพลวัตรของปฏิสัมพันธ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชุมชน ไม่ได้เกิดอย่างโดดเดี่ยว แต่จะมีอิทธิพลและผลกระทบสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องกับสถานการณ์ที่อยู่รอบข้าง ถึงแม้ว่าบทบาทของผู้นำนั้นจะมีแบบแผน กฎเกณฑ์ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ไว้แล้ว แต่พฤติกรรมของผู้นำนั้นแต่ละคนแต่ละแห่งย่อมมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันและ เบี่ยงเบนกันออกไป ตามปรากฏการณ์ที่ซับซ้อนของสังคมที่ไม่ได้มีแต่ความสมานฉันท์เท่านั้น ข้อเท็จจริงที่เป็นพื้นฐานของชีวิตทางสังคม มีความ

หลากหลาย การจัดระเบียบทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหวเป็นพลวัตรไม่หยุดนิ่ง คน และกลุ่มคนในสังคมต่างมีทั้งผลประโยชน์ร่วมกัน และผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกัน พฤติกรรมทางสังคม ที่ปรากฏให้เห็นจึงเป็นผลของการจัดระเบียบของการต่อรอง แย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มที่อยู่ตรงข้ามกันที่มากจากการบีบบังคับของฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่า

อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นกระบวนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การจัดระเบียบทางสังคมได้ก่อรูปแบบเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มากกว่าที่จะมีกฎเกณฑ์ที่ถูกกำหนดอย่างตายตัว การมีความพยายามที่จะค้นหาสาเหตุ หรือปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ผลักดันให้ผู้นำมีพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากบุคคลโดยทั่วไปนั้น จึงไม่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์กับผู้นำระดับรองลงไปและผู้ตามที่เป็นประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็นผู้ควบคุมทางสังคม (Social Control) ที่สำคัญในชุมชน

ดังนั้น การศึกษาผู้นำในชุมชนในครั้งนี้ จะเป็นการศึกษาพฤติกรรมการเป็นผู้นำที่สัมพันธ์กับบริบทของชุมชน ที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สัมพันธ์กับอิทธิพลของอำนาจทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองทั้งในและนอกชุมชน ซึ่งผู้นำจะมีบทบาทหน้าที่ในการต่อรองแย่งชิงผลประโยชน์ของชุมชนและสัมพันธ์กับกระบวนการหล่อหลอมผู้นำที่เป็นความรู้ ประสบการณ์ ของผู้นำกับสายตาของผู้ตามที่เป็นผู้ร่วมแสดงทางสังคมคือประชาชนทั่วไป